

інформації соціальної реклами щодо питань збереження репродуктивного здоров'я.

Список літератури: 1. Болотіна Н.Б. Соціальне законодавство України (гендерна експертиза). К., 2001. 2. Конвенція ООН о ликвидации всех форм дискриминации относительно женщин // Сборник Международных договоров СССР. Вып. XXXVII. М., 1983. 3. Погорілко В.Ф. Конституційне право України. К., 2000. 4. Гендерний аналіз українського суспільства. К., 2001. 5. Закон України «Про освіту» // Відомості ВР України. 1998. № 34. 6. Левченко К.Б. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку: Монографія. Х., 2001.

Надійшла до редколегії 21.12.-4

М.Н. Берізде

СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН

Принципи, що забезпечують функціонування механізму реалізації права громадянина на звернення, діють не відразу всі, а на конкретних стадіях провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян. Тому основними частинами механізму реалізації суб'єктивного права громадян на подачу звернень є стадії цього виду адміністративного провадження, що у юридичній літературі визначаються як сукупність певних дій уповноважених на те державних органів, посадових осіб і громадян, об'єднаних обов'язком процесуальних цілей і задач, що стоять перед ними на даному етапі.

Запропонована Ю.М. Козловим класифікація є однією з перших у юридичній літературі і, у принципі, взята за основу в наступних дослідженнях деяких учених [1]. Разом з тим, хотілося б зауважити, що виділення в самостійну стадію аналіз скарг і заяв громадян та узагальнення досвіду з їхнього вирішення, на нашу думку, буде невірним, оскільки, незважаючи на величезну важливість цієї роботи для поліпшення діяльності органів виконавчої влади, у тому числі й органів прокуратури, тут не виникає правовідносин між громадянами й органами держави, оскільки аналіз і узагальнення досвіду вирішення цих видів звернень являє собою внутрішньоорганізаційну роботу і відбувається без участі громадян, тобто не є самостійною стадією в розвитку правовідносин між громадянином і органами виконавчої влади.

У провадженні за пропозиціями, заявами і скаргами громадян можна виділити наступні стадії: 1) порушення справи за пропозицією, заявою або скаргою (у залежності від форми подачі звернення – реєстрація письмового або заслуховування усного); 2) розгляд і перевірка фактів, що містяться в зверненні; 3) прийняття рішень за пропозицією, заявою або скаргою; 4) виконання прийнятого рішення по зверненню; 5) оскарження прийнятого рішення.

Організація провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, стан цієї діяльності в державних органах, у тому числі й в органах прокуратури є важливим показником належної компетентності даних органів і їхніх посадових осіб кваліфіковано відповідати на вимоги громадянина.

Виходячи з чинного законодавства, практикою діяльності щодо організації провадження зі звернень громадян відпрацьовано порядок роботи органів держави, що характеризується родовими рисами, зв'язаними зі специфікою діяльності тієї або іншої установи. На думку Л.П. Бородіна, ці риси виявляються й у стадіях провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян [2].

Дослідження механізму роботи зі зверненнями громадян необхідно ще і для здійснення надалі належного контролю за чіткою і своєчасною реалізацією права громадян на звернення. Справа в тому, що в реальній дійсності контролюючі органи або їхні посадові особи можуть охопити тільки ті частини провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, що, на думку А.К. Абельдінова, «лежать на поверхні»: терміни розгляду звернень, виконання і характер прийнятих рішень, у той час, коли інші важливі моменти залишаються не підконтрольними [3]. Тобто, найважливіше значення має уявлення про власне стадії провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян.

Немає великої необхідності збільшувати або скорочувати існуючі терміни розгляду і вирішення пропозицій, заяв і скарг громадян, оскільки це навряд чи зробить істотний вплив на власне процедуру провадження за ними, однак, доцільно лише уніфікувати граничні терміни розгляду для усіх видів звернень, не виділяючи при цьому, як у Законі України «Про звернення громадян», з одного боку – заяви і скарги, з іншого боку – пропозиції. Для звернень всіх видів (пропозиція, заява, скарга) ввести єдині граничні терміни їхнього розгляду: 1) в термін до одного місяця з моменту реєстрації, а в випадку, коли їхній розгляд і вирішення не потребують вжиття негайних заходів, проведення перевірки і інших дій – невідкладно, але не пізніше 15-денного терміну; у випадку, коли при здійсненні провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян необхідне здійснення перевірки та інших заходів, терміни їх вирішення можуть бути продовжені не більше ніж на один місяць на підставі мотивованого висновку керівника органу, що здійснює дане провадження; 2) звернення військовослужбовців і їхніх родин вирішуються невідкладно, але не пізніше 15-денного терміну з моменту реєстрації органами влади; в органах місцевого самоврядування, підприємствах, установах і організаціях - невідкладно, але не пізніше 7-денного терміну. Продовження скорочених термінів розгляду звернення цієї категорії громадян, на нашу думку, може бути здійснене при наявності таких же підстав, як у випадку з загальними термінами вирішення пропозицій, заяв і скарг громадян, але не більше ніж на 15-денний термін. І в тому, і в іншому випадку про продовження в обов'язковому порядку сповіщається сам заявник.

Досліджуючи питання термінів при здійсненні провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, хотілося б відзначити, що законодавством, на нашу думку, доцільно було б визначити термін подачі звернення трьома місяцями з того моменту, коли громадяниніво стало відомо про порушення його прав і законних інтересів або одним місяцем з моменту ухвалення рішення по поданому громадянином зверненню. Подібні те-

рміни подачі звернень зазначені й в інших законодавчих актах, а тому необхідно окремою нормою виділити граничні терміни подачі громадянином звернень в адміністративному порядку.

У процесі звернення громадянина в державний орган із пропозицією, заявою або скаргою виникають певні відносини між суб'єктом звернення і даним органом або його посадовою особою, що його представляє.

Громадянин зацікавлений в тому, щоб його пропозиція, заява або скарга були розглянуті: а) у встановлений законодавством термін; б) розгляд був організований на відповідному професійному рівні; в) питання, викладені в зверненні, були вирішені виходячи з вимог закону і наявних на те прав і законних інтересів самого громадянина. В свою чергу, органи держави і місцевого самоврядування теж зацікавлені в чіткій організації провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян. Учасники даних правовідносин наділені відповідними правами й обов'язками.

Джерелом цих правовідносин, безумовно, є сам громадянин – ініціатор звернення. Той орган, в який він звернувся, зобов'язаний його прийняти. На практиці багато хто вважає процедуру реєстрації звернення чисто технічним дійством, однак це досить відповідальний етап роботи зі зверненнями, який може бути визначений як початкова стадія провадження за пропозиціями, заявами і скаргами.

Процес реєстрації звернень припускає її однаковість при здійсненні роботи з ними. Тому зовсім природно порушується питання про уніфікацію процедури реєстрації, що, в свою чергу, дає початок ефективної діяльності органів держави по розгляду і вирішенню пропозицій, заяв і скарг громадян.

Більшість зазначених положень, зв'язаних з питаннями реєстрації, обліку і збереження пропозицій, заяв і скарг громадян, контролю за їхнім виконанням, виражені в інструкціях з діловодства в міністерствах і відомствах в загальній, рекомендаційній формі, покликаній конкретизуватися в діяльності різних державних органів, у тому числі й органів прокуратури при здійсненні провадження за зверненнями громадян.

Що стосується заслуховування усних звернень громадян як однієї зі сторін досліджуваної стадії, то необхідно зауважити, що існує дві точки зору на дану проблему. Одні вчені, зокрема, Ю.Н. Алістратов вважає, що в даний момент, в умовах загальної грамотності населення, пропозиції, заяви і скарги повинні подаватися громадянами винятково в письмовому вигляді. Інші автори, зокрема А.П. Коренєв [4], виділяючи в якості однієї зі складових першої стадії провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян «заслуховування усних звернень», має на увазі можливість усного звернення громадянина в той або інший державний орган. Слід зазначити, що на цій позиції стоїть і законодавець, який також передбачає можливість для громадянина звернутися з пропозицією, заявою або скаргою в усній формі, приміром, в години прийому, встановлені конкретним органом держави. Друга точка зору цілком відповідає конституційним вимогам, зокрема статті 40 [5], де сказано, що «громадяни мають право звертатися... у державні органи...».

В окремих випадках громадяни, що подають звернення, зобов'язані виконати встановлені законодавством вимоги. Приміром, для окремих заяв встановлена тільки письмова форма звернення, наприклад, заява про набуття (припинення) громадянства України, здійснення громадянином реєстраційних дій з транспортними засобами та ін.

Реєстрація пропозицій, заяв і скарг має своєю метою забезпечення належного і своєчасного їхнього розгляду і прийняття законного рішення. Вона припиняє порушення термінів розгляду, втрату конкретних звернень. Крім того, недотримання вимог реєстрації може привести до послаблення контролю за виконанням рішень, погіршенню довідково-інформаційної роботи, діяльності щодо аналізу й узагальненню пропозицій, що надходять, заяв і скарг громадян. Реєстрація або заслуховування звернень є початковою стадією провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, представляється як основа подальшого їхнього вирішення.

Наступною стадією здійснення провадження за пропозиціями, заявками і скаргами громадян є розгляд і перевірка фактів, що викладені в зверненні, у процесі якої встановлюється відповідність прохань, вимог автора фактичним обставинам.

Від об'єктивної перевірки фактів, що викладені в пропозиції, заяві або скарзі, прямо залежить власне прийняття своєчасного рішення, що відповідає вимогам законності.

Насамперед, розглядаючи звернення, що надійшло, керівник відповідного органу держави зобов'язаний уважно розібратися в його суті. Необхідно також встановити, чи відносяться до компетенції того або іншого органу вирішення питання, що викладені у зверненні. Відомо, що громадяни не завжди належним чином поінформовані про компетенцію органів держави і через це не завжди подають пропозицію, заяву або скаргу за призначенням. У тому випадку, якщо питання, поставлені громадянином у його зверненні, не відносяться до компетенції, приміром, органу внутрішніх справ, то протягом конкретно встановленого законодавством терміну матеріали, що надійшли, повинні бути спрямовані для вирішення в той орган, що уповноважений розглянути і вирішити подібне звернення. Неодмінною умовою такої переадресації є обов'язкове повідомлення про передачу звернення самому громадянину, який звернувся. Законодавством встановлений єдиний термін передачі подібних звернень – п'ять днів. Цей термін може бути скорочено до трьох днів, оскільки необхідно враховувати зростаючу кількість пропозицій, що надходять, заяв і скарг, а також сучасні можливості для пересилання інформації.

Питання вирішення пропозицій, заяв і скарг громадян, що стосується діяльності декількох органів, у вітчизняному законодавстві в принципі не врегульовано. Якщо при розгляді пропозиції, заяви або скарги громадянина з'ясувалося, що поряд з питаннями, які відносяться до компетенції органа, куди він (громадянин) звернувся, містяться питання, що відносяться до компетенції іншого органа, то рішення за подібним зверненням повинен приймати керівник того органа держави або місцевого самоврядування, куди власне звернувся громадянин, а копія звернення в обов'язковому

порядку направляється у відповідний орган, компетенції якого відповідає вирішення ряду поставлених питань. Це, однак, не звільняє подібні органи і їх посадових осіб від подальшої участі у вирішенні звернення громадян.

Таким чином, при розгляді пропозиції, заяви або скарги громадянина керівник того чи іншого органа держави або місцевого самоврядування приймає наступні рішення:

1) приймає звернення громадянина до свого провадження, з визначенням порядку і термінів їх вирішення з зазначенням конкретного виконавця;

2) при наявності в пропозиції, заяві або скарзі громадянина питань, що відносяться як до його, так і компетенції іншого відомства, приймає звернення до свого провадження, направляючи не пізніше трьох днів копію звернення із супровідним листом у відповідне відомство, про що обов'язково сповіщається громадянин, який звернувся;

3) у випадку, якщо звернення громадянина непідвідомче державному органу або органу місцевого самоврядування, то воно адресується в триденний термін тому органу або посадовій особі, до чийої компетенції відноситься дане звернення. Особам, які звернулися, у подібному випадку обов'язково повідомляється, кому направлені на розгляд їхні пропозиції, заяви або скарги.

Тут же необхідно відзначити, що при розгляді власне скарг необхідно враховувати найважливішу вимогу законодавства, що на всіх рівнях забороняє подавати скаргу в ті органи і тим посадовим особам, дії яких оскаржуються. Це важливе положення, по суті справи, є найважливішою гарантією законності при здійсненні провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян.

Розглядаючи перевірку фактів, котрі містяться в зверненні, як складову частину досліджуваної стадії провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, слід зазначити, що у більшості робіт, присвячених цій тематиці, приведено лише узагальнюючий аналіз дій органів держави і їх посадових осіб щодо здійснення тих або інших заходів перевірки та інших заходів за пропозиціями, заявами і скаргами. У деяких працях вчених-адміністративістів питання, присвячені цій тематиці, досліджувалися більш детально. Зокрема, В.І. Ремнев стверджує, що вирішальне значення має удосконалення процедури розгляду звернення громадян органами державного управління, в тому числі й здійснення їх перевірки, справедливо зазначаючи, що цей порядок ще досить далекий від досконалості [6].

Існуючі на сьогоднішній день нормативні акти, що регламентують провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, фактично не містять в собі процесуальних норм, що відбивають хід проведення перевірки даних, які містяться в зверненні, не дають вони і визначень таким найважливішим процесуальним інститутам, як доказування, його способи і межі, оцінка доказів і інші.

Необхідно детально регламентувати процедуру перевірки фактів, що містяться в пропозиції, заяві або скарзі громадянина. Для цього, зокрема, слід нормативно закріпити визначення доказування, способів збирання

доказів по скарзі, перевірки конкретної пропозиції або заяви і деяких інших процесуальних дій, що справляють безпосередній і опосередкований вплив на ухвалення рішення по поданому громадянином зверненню й інші.

Перевірка фактів (доказування) складається в збиранні й оцінці доказів з метою встановлення об'єктивної істини про обставини, що мають значення для обґрунтованого на законі, об'єктивного і справедливого рішення.

Докази збираються шляхом провадження наступних процесуальних дій: опитування особи, яка подала пропозицію, заяву або скаргу, особи, чії дії оскаржуються; проведення необхідних перевірок, оглядів; призначення необхідних досліджень; прийняття наданих предметів і документів. Треба сказати, що безпосередньо доказування (перевірку фактів) повинні здійснювати представники того державного органу або органу місцевого самоврядування, куди звернувся громадянин, однак у законодавстві повинна бути закріплена можливість цієї участі як для особи, що звернулась або її представника, так і для особи, приміром, чії дії оскаржуються.

Необхідно також закріпити ряд положень про те, що при збиранні й оцінці доказів (перевірці фактів) має бути забезпечено охорону прав і законних інтересів громадян, а також установ, підприємств і організацій, а саме:

1) забороняється вчиняти дії, небезпечні для життя і здоров'я громадян або такі, що принижують їх честь і гідність;

2) забороняється вимагати пояснення, показання, висновки, виконання експериментальних дій, виготовлення або видачі документів шляхом насильства, погроз, обману й іншими незаконними засобами;

3) особа, що здійснює доказування (перевірку фактів, котрі містяться в зверненні) зобов'язана вжити заходів до нерозголошення виявлених у ході даної перевірки інформації про особисте життя особи, яка подала пропозицію, заяву або скаргу, особи, чії дії оскаржуються й інших осіб. Для цього коло осіб, присутніх при здійсненні тієї або іншої процесуальної дії, має бути обмежено, а присутніх слід попередити про відповідальність за розголошення інформації.

Крім цього, доцільно закріпити за особою, яка звернулась або ж за її законними представниками право на ознайомлення з усіма матеріалами попередньої перевірки, що зібрані в зв'язку з поданою пропозицією, заявою або скаргою. Як зазначав В.І. Ремнев, це право виникає з моменту закінчення збору всіх матеріалів і підготовки проекту рішення.

Ці документи повинні лягти в основу висновку за результатами проведеної перевірки, що готується виконавцем і доповідається посадовій особі або керівникові державного органу або органу місцевого самоврядування, уповноваженого приймати рішення.

Зібрані докази і перевірені факти за пропозицією, заявою або скаргою повинні бути ретельно вивчені і, якщо їх досить для того, щоб зробити висновок з усіх питань і вимог, котрі містяться в зверненні, можна виносити об'єктивне, засноване на законі рішення. Ухвалення рішення, на думку В.І. Ремнева, є найважливішою стадією з тієї точки зору, що від змісту рішення залежить, чи будуть вимоги громадянина задоволені повністю або частко-

во, чи відхилені. Рішення по пропозиціях, заявах або скаргах створюють юридичні наслідки для громадян, які звернулися, й інших осіб, приміром, тих, чій дії оскаржуються. Саме в силу цього, до рішень повинні пред'являтися відповідні спеціальні вимоги. Щонайперше, вони повинні прийматися компетентними органами або посадовими особами.

Можна виділити дві категорії суб'єктів, що приймають рішення за пропозиціями, заявами та скаргами: 1) посадові особи, уповноважені одноосібно приймати рішення за зверненнями; 2) колегіальні органи.

Отже, рішення по зверненню може бути винесено посадовою особою або спеціально уповноваженим на те органом. Одноосібне рішення не може бути прийняте з тих питань, котрі уповноважені вирішувати лише колегіальні органи. Що стосується одноосібного рішення по скарзі, то слід зазначити, що в державному апараті існують різні категорії посадових осіб. Гадаємо, що, незалежно від того, кому була доручена перевірка пропозиції, заяви або скарги, а також окремих частин, власне рішення може бути прийнято тільки або керівником органу держави або місцевого самоврядування, або відповідальними особами, спеціально на те уповноваженими.

Аналізуючи зміст нормативно-правових актів, що регламентують адміністративний порядок провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, і ряд теоретичних робіт з цього питання, можна виділити три види рішень, котрі приймаються:

- 1) пропозиція, заява або скарга задовольняється повністю;
- 2) пропозиція, заява або скарга задовольняється частково;
- 3) відмова у задоволенні пропозиції, заяви або скарги.

Самі форми рішень не викликають сумнівів у праві на існування, однак по суті вони повинні відповідати рядові вимог, деякі з яких були порушені в теоретичних роботах з досліджуваної тематики. Багато в чому відсутність в формулюваннях прийнятих рішень за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, достатніх логічних і юридичних підстав сприяє й нині існуюче законодавство. Природно, що термін «обґрунтовані» кожний трактує по-своєму, і на практиці зустрічається багато подібних рішень, де пишеться «дано вказівки», «посилено контроль», «ваша пропозиція реалізації не підлягає в силу відсутності підстав». Подібні «універсальні» мовні зврати, зрозуміло, нікого ні до чого не зобов'язують.

Ухвалення рішення по зверненню – це юридична дія, спрямована на встановлення, зміну або припинення тих або інших правовідносин й оформлятися воно повинно певним чином, у відповідній формі. Рішення за пропозицією, заявою або скаргою може бути як усним, так і письмовим. Здається, що за зверненнями, які вирішуються невідкладно, навряд чи потрібна письмова форма рішення, якщо відсутня така вимога самого громадянина або за винятком випадків, передбачених законодавством. За всіма іншими зверненнями, як вважається, необхідно вносити письмові рішення, які можна підрозділити на дві групи, узявши за підставу класифікації форму прийняття:

- 1) письмові рішення, винесені одноосібно посадовими особами, як правило, необхідно оформляти у формі відповіді громадянинуві;

2) письмові рішення, прийняті в колегіальному порядку, видаються у формі акта, на винесення якого уповноважується той або інший орган.

І в тому, і в іншому випадку громадянину, що подав пропозицію, заяву або скаргу повідомляється про прийняте рішення. На жаль, законодавством не передбачена сама форма повідомлення, але, як уявляється, можна запропонувати два варіанти такого повідомлення: а) направляється копія рішення по пропозиції, заяві або скарзі; б) повідомляється зміст рішення. Обидва варіанти мають рівні права на існування. Основною формою повідомлення про прийняте рішення за зверненням міг би стати перший запропонований варіант, тобто направлення копії прийнятого рішення, із зазначенням реквізитів відповідного державного органу, скріпленого його печаткою і підписом посадової особи, правомочної приймати рішення за конкретним зверненням, а також визначення зацікавлених сторін, роз'яснення порядку оскарження рішення або вступу його в законну силу. Це дозволить, на наш погляд, припинити спроби «відписок», загальних, ні до чого не зобов'язуючих формулювань і, крім того, громадянин, що одержав подібну відповідь, не буде сприймати державу в особі його органів як бездушну машину, апарат примусу.

Розглядаючи стадію виконання прийнятого рішення, варто сказати, що вона носить факультативний характер. Наразі законодавством чітко не визначено порядок виконання прийнятого рішення. Як нам видається, саме виконання рішення за пропозицією, заявою або скаргою громадянина носить двоякий характер, а саме: 1) державні органи або органи місцевого самоврядування покликані виконати певний ряд дій, створити необхідні умови для своєчасного і точного виконання рішень; 2) від самих громадян багато в чому залежить перетворення в життя їхніх прав і належне виконання відповідних обов'язків.

Однією з умов, необхідних для чіткої реалізації права громадян на подачу звернень, може стати така організаційно-правова система вирішення пропозицій, заяв і скарг громадян, яка не тільки забезпечить своєчасне й об'єктивне прийняття рішень за зверненнями, але й буде сприяти застосуванню заходів щодо їх швидкого виконання. Вважається, що про результати вирішення кожного з видів звернень потрібно судити, головним чином, за тим, як виконане рішення, прийняте по них, наприклад: а) якщо пропозиція громадянина визнана доцільною, то як і яким чином вона реалізована; б) якщо заява громадянина задоволена, чи реалізоване приналежне йому в зв'язку з цим право; в) чи усунуто фактично порушення, яке оскаржується громадянином, чи відновлено фактично порушене право і т.д.

Що стосується термінів виконання прийнятого рішення, то, як показує практика і ряд теоретичних робіт у цій сфері, вони завжди обчислювалися понад максимально припустимі терміни, установлені з моменту надходження пропозиції, заяви або скарги до моменту повідомлення про прийняте рішення, і саме ця обставина, має велике практичне значення, повинна бути нормативно урегульована.

Термін виконання рішення за зверненнями громадян, як правило, визначається відповідно до розсуду того органу або його посадової особи, які

прийняли рішення, що по своїй суті породжує тяганину, невиконання рішень та інші порушення закону, не говорячи вже про етичні і моральні аспекти стосовно населення.

Вважаємо за необхідне нормативно закріпити правило про те, що провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян вважається закінченим тільки лише після виконання прийнятого рішення в установленій законом або заснованими на законі нормативно – правовими актами термін, оскільки в принципі це дозволить вирішити зазначені вище проблеми.

Отже, звіти, отримані при дослідженні всієї маси різних за формою і змістом пропозицій, заяв і скарг громадян, відображають усю глибину реальної дійсності, чого неможливо досягти в результаті вивчення окремих заяв, скарг або пропозицій. Узагальнена й оброблена належним чином інформація дозволяє розкривати нові тенденції й особливості об'єктивних соціально-економічних закономірностей і їх свідоме використання в процесі здійснення державного управління, вчасно і цілеспрямовано виявляти зміни в суспільній думці, динаміці соціальної психології.

Список літератури: 1. Козлов Ю.М. Приём и рассмотрение жалоб и заявлений трудящихся. М., 1956. 2. Бородин Л.П. Обжалование по делам об административных нарушениях, подведомственных органам внутренних дел: дисс. канд. юрид. наук, М., 1993. 3. Абельдинов А.К. Работа государственных органов и общественных организаций с обращениями граждан: Дисс... . канд. юрид. наук, М., 1991. 4. Корнев А.П. Административное право России. Часть II. М., 1996. 5. Конституція України // Відомості Верховної Ради. 1996. №30. Ст. 141. 6. Алистратов Ю.Н. Право граждан на обращения в государственные органы и органы местного самоуправления в условиях становления демократического государства: Дисс... . канд. юрид. наук, М., 1995.

Надійшла до редколегії 28.12.04

Ф. Улер

СИНДРОМ СТРУСУ НЕМОВЛЯТИ: СТАН ТА РОЗРОБКА ПРОБЛЕМИ

У 1980-х роках у США як епідемія пройшла хвиля випадків раптової смерті немовлят. Діти помирали раптово, без наявних ознак хвороби. Більшість з них помирали уві сні, лежачи на спині. Тепер стало відомо, що причиною такої дивної смерті було жорстоке поводження з дітьми. Як показали подальші дослідження, у дітей був ушкоджений головний мозок. Черепно-мозкова травма виникала внаслідок того, що батьки або няні час від часу сильно трясли дітей, як правило, якщо ті плакали. Черепно-мозкова травма, отримана внаслідок цього дитиною, може не виявитись одразу, оскільки усе залежить від ступеня ушкоджень. Набряк мозку, дратування, конвульсії та інші серйозні симптоми можуть проявитись уперше через роки. Таке явище сьогодні отримало назву «Shaken Baby Syndrome» – «Синдром струсу немовляти» (СШН) і використовується для описування специфічної комбінації тілесних ушкоджень і механізму нанесення їх дитині.

В Австрії в 1991 р. В.Рабл з колегами повідомили про хлопчика у віці трьох з половиною місяців, який був знайдений мертвим своєю матір'ю. Батько залишив записку з визнанням своєї вини. Його засудили до 8